

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

לקוטי שיחות

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

שניאורסאהן

מליובאוויטש

יום הכפורים

מתורגם ומעובד לפי השיחות של לקוטי שיחות חלק כט

(תרגום הפשי)

יוצא לאור על ידי

„מכון לוי יצחק“

כפר חב"ד ב'

שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים ושמונה לבריאה

לעילוי נשמת

ר' שמואל מאיר ב"ר ישראל דוד ע"ה

ציקמאן

נפטר ביום י"א תשרי ה'תשס"ב

ת. נ. צ. ב. ה.

*

נדפס ע"י בנו

הרה"ת ר' אהרן וואלף וזוגתו מרת פולינה

ומשפחתם שיחיו ציקמאן

* * *

לזכות

הו"ח ר' ברוך אהרן בן דינה שיחי

לרפואה שלימה וקרובה תיכף ומיד ממש

הי' שותף בהפצת עניני "משיח וגאולה"!!!
להקדשות ולפרטים נוספים:
טל.: 753-6844 (718) או 934-7095 (323)
אימייל: info@torah4blind.org

Be A Partner
In Spreading *Inyonei Moshiach U'geulah!!!*
To Dedicate This Publication
In Honor Of Your Family Or A Loved Ones
For More Info. Call:
(718) 753-6844 or (323) 934-7095
or email: info@torah4blind.org

For this and other books on Moshiach & Geulah, go to:
<http://www.torah4blind.org>
To DEDICATE AN ISSUE IN HONOR OF A LOVED ONE, CALL (323) 934-7095

הכתובת להשיג השיחות באינטרנט:
<http://www.torah4blind.org>

יום הכפורים

א. „ראש השנה ויום הכפורים” – בעשרת ימי תשובה?

כבר דובר פעמים רבות¹ על דברי חז"ל² „עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכפורים”, שבביטוי זה ישנה, לכאורה, סתירה: המילים „שבין”³ ראש השנה ליום הכפורים מביעות⁴ שראש השנה ויום הכפורים אינם נכללים במנין ימים אלו⁵, אך מלשון הגמרא „עשרה ימים שבין...” נראה, שאף ראש השנה ויום הכפורים נכללים בחישוב עשרת הימים, שהרי בין ראש השנה לבין יום הכפורים ישנם שבעה ימים בלבד.

ויש לומר, שההסבר לכך הוא שבראש השנה ויום הכפורים ישנם שני ענינים:

(א) המהות העיקרית שלהם, שאיננה התשובה: הענין העיקרי של ראש השנה הוא „תמליכוני עליכם”, קבלת מלכותו יתברך, „ובמה בשופר”⁶.

והענין העיקרי של יום הכפורים הוא „נצמו” של יום הכפורים מכפר”⁸, כפרה מצד עצם היום הנעלית מכפרה על ידי תשובה⁹ – ומצד ענינים אלו ראש השנה ויום הכפורים נעלים מה„ימים שבין ראש השנה ליום הכפורים”, שענינם העיקרי הוא התשובה.

- 1) ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ד ע' 124. 130. ועוד.
- 2) ר"ה יח, א. יבמות מט, סע"א. שם קה, סע"א.
- 3) בע"ר ר"ה שם: שמר"ה עד יוה"כ פ. אבל בש"ס לפנינו (במקומות שבהערה הקודמת) וכן בע"י יבמות שם הוא ככפנים. וכ"ה בר"ח ר"ה שם. ועוד.
- 4) ראה בנדו"ז תענית ה, רע"א. בהנסמן בשד"ח כללים מע' הבי"ת כלל עב (ובשו"ת בית אפרים חאו"ח סנ"א שצוין שם – ד,הך דעשרת ימים שבין ר"ה כו' ודאי דאיכא דלא דייק ונקט כי הך לישנא").
- 5) ולהעיר מטאו"ח סתר"ג: אלו הם שבעה ימים שבין ר"ה ליוה"כ פ. וראה לקמן הערה 16.
- 6) ר"ה טז, סע"א. שם לד, ב. וראה בהנסמן בלקו"ש ח"ד ע' 1354. ח"ש ע' 434. ועוד.
- 7) כ"ה ברמב"ם לפנינו. ובקריית ספר (להמבי"ט) על הרמב"ם כאן (ולהלן פ"ב), „עיצומו”. וראה ס' המדע (ירושלים, תשכ"ד) בשינויי נוסחאות.
- 8) רמב"ם הל' תשובה פ"א ה"ג וד'. וראה תוס' שבועות יג, סע"א: היום עצמו .. מכפר.
- 9) ראה בארוכה לקו"ש [המתורגם] ח"ד ע' 130 ואילך.

(ב) בנוסף לכך קיים בראש השנה וביום הכפורים ענין התשובה, שמשום כך הם נחשבים כחלק מעשרת ימי תשובה.

ואנו אף מוצאים, שהתשובה של ראש השנה ויום הכפורים היא באופן נעלה יותר, שאינו כרוך במרירות, אלא בתשובה מתוך שמחה¹⁰.

הדבר בולט בראש השנה, שבו אסור לומר וידיים וכו'¹¹, ואף ביום הכפורים, שבו קיימת חובה להתוודות¹², פוסק אדמו"ר הזקן¹³: „הלובש שק מחמת תשובה צריך לפרשטו ביום הכפורים מפני שהוא יום טוב וצריך לכבדו בכסות נקייה”. כלומר, החזרה בתשובה ביום הכפורים, אסור שתתור את ה„יום טוב” שבו, ומשום כך אסור ללבוש „שק מחמת תשובה”¹⁴.

ב. ז' ימי התשובה

בכך יובן הנאמר בסדור הארזי"ל¹⁵ על עשרת ימי תשובה, וכך נאמר שם: „מי שיחזור

10) אף שבכללות – בכל תשובה („לעולם” – כל השנה) צריך לבוא „לידי שמחה אמיתית” (תניא פל"א ואילך. שם ספ"ד. אגה"ת ספ"י וספ"א). וראה לקמן סעיף ד' והערה 29.

11) שו"ע אדה"ז או"ח סתקפ"ד ס"ב.
12) ראה רמב"ם הל' תשובה פ"ב ה"ז וח'. שו"ע אדה"ז שם רסתר"ז (וראה גם תור ושור"ע שם. תור שם סתר"כ).
13) או"ח סו"ס תרי (ממג"א שם סק"ה בשם ס' חסידים סתר"ז).

14) והרי החיוב תשובה דיוה"כ הוא מה"ת (ראה לקמן סעיף ג), ואילו החיוב דכסות נקי' הוא רק מדברי קבלה (ראה שו"ע אדה"ז שם ס"ח). וראה קו"א לסרמ"ב סק"א דלדעת הרמב"ם לכבדו בכסות נקי' הוא מדרבנן, ולמה לא דוחה „שק מחמת תשובה” את החיוב דכסות נקי'?

אלא שמכיון שענינו (העיקרי) דיוה"כ הוא מה שעצמו של יום מכפר, לכן, התשובה דיוה"כ היא תשובה מתוך שמחה (ולא ב„שק”). ולהעיר מס' חסידים סתר"ז: ביוה"כ .. צריך לקרוע הלב ולא הבגדים. – וראה במפרשי הפסוק יואל ב, יג.

15) עשי"ת.

* ראה ראשית חכמה ש' התשובה פ"ג (ד"ה עוד לתשובה) המקורות והטעמים ד„תשובה צריך שק”. של"ה מס' ר"ה בתחלתה שם מס' יומא ורלב, א.

לעילוי נשמת

הרה"ח הרה"ת אי"א
ר' יקותיאל מנחם ע"ה
ב"ר שרגא שליט"א

ראפ

חסיד ומקושר בכל נימי נפשו
לכ"ק אדמו"ר מה"מ
משגיח ומשפיע
בישיבת תומכי תמימים
ליובאוויטש המרכזית 770
ניהל הבית חב"ד
בנמלי התעופה
ובחברת „אל על” במיוחד
וזכה שהרבי שלח המצות ע"י
ואמר עליו „אונזער יקותיאל”
נואם קבוע בסיומי הרמב"ם ב-770
והדפיסם ב"תקות מנחם"
ניהל "ועד המחנכים"
פעל במרץ בעניני שלימות הארץ
ראש מטה שירה וזמרה
לקבלת פני משיח צדקנו
קירב רבים אל רבנו ובדרכי נועם
השאיר דור ישרים יבורך
הולכים בדרכי רבותינו נשיאנו

נקטף בתאונת דרכים

ביום השני לפ' "וקם שבט מישראל"

י"ב תמוז ה'תשע"ה

ת. נ. צ. ב. ה.

(מנוסח המצבה)

*

נדפס ע"י ידידיו

הרה"ת ר' יוסף יצחק הלוי זוגותו מרת גיטל רחל שיחיו שגלוב

ג.ז.

דורנו זה הוא דור האחרון של הגלות והוא הוא דור הראשון של הגאולה – כהודעת והכרזת כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, יוסף שבדורנו (ע"ש יוסף הראשון שהודיע והכריז ש"אלקים פקד יפקוד אתכם והעלה אתכם מן הארץ הזאת אל הארץ אשר נשבע לאברהם ליצחק וליעקב"¹), שכבר נשלמו כל מעשינו ועבודתינו, וכבר כלו כל הקיצין וכבר עשו תשובה, וכבר נסתיימו כל ההכנות ובאופן ד"הכנה רבתי", והכל מוכן לסעודה² דלעתיד לבוא, לזיתן ושור הבר³ ויין המשומר⁴.

(משיחות עשרה בסבת (יהפך לשמחה), וש"פ ויחי, י"ד טבת תשנ"ב)

- 1) פרשתנו ג, כד.
- 2) ע"פ ל' חז"ל – אבות פ"ג מט"ז. סנהדרין לה, א ובפרש"י.
- 3) ראה ב"ב עה, א. ויק"ר פ"ג, ג.
- 4) ברכות לד, ב. וש"נ.

להביא את 770 הביתה!
 כל מי שהיה ב-770 אי פעם, זוכר בודאי את שלל הקובצים והעלונים המחולקים בכל ליל שבת קודש כעת ניתן להשיג את חלקם ברשת האינטרנט, אצלך בבית!
 האתר מנוהל ע"י הרה"ת ר' יוסף-יצחק הלוי שגלוב וכתובתו: <http://www.moshiach.net/blind>
 יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד!

בתשובה גמורה ויתענה בו' ימי תשובה נמחל לו כל עונותיו .. יום ראשון מז' ימי התשובה ביום א' דשבת מתכפרים לו כל עונותיו שחטא ביום א' דשבת, וכן ביום ב' כו". כלומר, כל אחד משבעת ימי השבוע שבין ראש השנה ויום הכפורים הוא כנגד יום מסוים זה של ימי השבוע של כל השנה כולה.

מכך מובן, ששבעת ימים אלו מיוחדים בענין התשובה, אף מראש השנה ויום הכפורים, עד שדוקא עליהם נאמר שהם כוללים בתוכם את התשובה של כל ימות השנה.

ולכאורה: היכן מצאנו הפרדה זו של "ז' ימי התשובה"¹⁶, מתוך עשרת ימי תשובה?

על פי האמור לעיל יש לומר, שהמקור לכך הוא מדברי חז"ל עצמם – "עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכפורים", ששבעת הימים "שבין ראש השנה ליום הכפורים" נבדלים מראש השנה ומיום הכפורים בהיותם מיוחדים דוקא לענין התשובה, בעוד שבראש השנה ויום הכפורים, (א) התשובה אינה עיקר מהותם, (ב) אף התשובה שבהם היא באופן אחר, כדלעיל.

ג. יום הכפורים – יום כפרה וזמן תשובה

אך יש להבין:

הרמב"ם פוסק בהלכות תשובה¹⁷: „אף-על-פי שהתשובה והצעקה יפה לעולם, בעשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכפורים היא יפה ביותר...” (ובהלכה שלאחר מכן ממשיך הרמב"ם ואומר): „יום הכפורים הוא זמן

16) בסאו"ח סתר"ג בשם הירושלמי „שבעה ימים”, וממשיך ש„אלו הם שבעה ימים שבין ר"ה ליוהכ"פ”. אבל שם הוא לענין אכילה בטהרה שהצורך להזהיר ע"ז הוא מלכתחילה רק לז' ימי חול"מ (ל' הטור שם); משא"כ הענין דעשרת ימי תשובה, שגם בר"ה ויוהכ"פ צ"ל ענין התשובה.

17) שם ה"ז.

(* היינו בניגוד לרגל, אבל נכלל בזה גם יום השבת. ולהעיר מדרכי משה שם.

תשובה לכל... והוא קץ מחילה... לפיכך חייבים הכל לעשות תשובה ולהתודות ביום הכפורים".

מלשון הרמב"ם בהמשך מובן, שחובת התשובה ביום הכפורים היא יותר מאשר בתשעת הימים הקודמים, וכיצד מתאים הדבר עם מה שהוסבר לעיל, שענין התשובה מודגש בשבעת הימים יותר מאשר בראש השנה וביום הכפורים?

לכאורה, ניתן היה לומר, שביום הכפורים קיימת חובה לחזור בתשובה, לא משום שיום זה כשלעצמו מיוחד לתשובה, אלא זוהי תוצאה מהענין המהותי של יום הכפורים, כדלעיל – „עצמו של יום הכפורים מכפר"¹⁸: כיון שהרמב"ם פוסק ש„עצמו של יום הכפורים מכפר לשבים"¹⁹ (דוקא), לפיכך מוטלת חובת התשובה על כל אחד ואחד, כדי שתוסר המניעה ויוכל להתקיים „עצמו של יום הכפורים מכפר"²⁰.

אך דחוק ביותר לפרש כך את דברי הרמב"ם, כי מפשטות לשונו בהמשך – „יום הכפורים הוא זמן תשובה לכל... והוא קץ מחילה... לפיכך חייבים הכל לעשות תשובה ולהתודות ביום הכפורים" – מובן, שחובת התשובה ביום הכפורים אינה רק תוצאה מכך ש„עצמו של יום הכפורים מכפר”, אלא היא

18) כן משמע שמפרש בקרית ספר (להמבי"ט) על הרמב"ם כאן*. וראה גם לשון החינוך (מצוה ססד): ועובר כו' ולא התודה כו' ביוהכ"פ שהוא יום קבוע מעולם לסליחה ולכפרה בטל עשה זה – ומשמע דחיוב וידוי (ותשובה) הוא רק הכשר לכפרת יוהכ"פ. וראה בלי יקר אחרי טו, ל. וכן מפורש בשו"ע אדה"ז או"ח ר"ס תרו: כיון שיה"כ הוא יום הסליחה וכפרה .. לפיכך צריך כל אדם שיתודה על חטאיו כו' (ולכן „מצות וידוי מן הדין הוא בתחלת זמן הכפרה”, ע"ש).

19) שם פ"א ה"ג. ועד"ז בהל' שגגות פ"ג ה"י (וכן נפסק בשו"ע אדה"ז שם סו"ס תרו).

20) ע"ד (ולא ממש) אר"י הוא דרביע עלי' (עירובין עח, ב. ועוד. וראה אנציקלופדיא תלמודית בערכו).

(* אבל י"ל שכונתו שהחייב דידוי הוא (גם) מחמת כפרת יוהכ"פ ולהעיר שענין זה כותב (לא אמ"ש הרמב"ם „חייבים .. להתודות ביוהכ"פ” כ"א) על המשך ההלכה, מצות וידוי יוהכ"פ שיתחיל בו". וראה שו"ע אדה"ז שהובא בפנים ההנחה ואכ"מ.

חלה מפני^{20*} ש"יום הכפורים הוא זמן תשובה"²¹. ביום הכפורים קיימת חובה לחזור בתשובה כי זהו "זמן תשובה"²², ולא רק משום היותו יום כפרה.

וזאת בהתאם לדבריו המפורסמים של רבינו יונה ב"שערי תשובה"²³, ש"מצות עשה מן התורה להעיר אדם את רוחו לחזור בתשובה ביום הכפורים שנאמר²⁴ מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו".

הכרחי אפוא לומר, שאמנם יום הכפורים הוא יום מיוחד גם לענין התשובה, אך למרות זאת קיים הבדל מהותי בין התשובה המיוחדת לימים שבין ראש השנה ליום הכפורים, לבין התשובה של יום הכפורים, החובה המיוחדת הקיימת ביום הכפורים, "לעשות תשובה ולהתוודות" אינה קשורה למעלה המיוחדת בתשובה של עשרת ימי תשובה, אשר "יפה ביותר ומתקבלת היא מיד",

וכפי שמודגש בדברי הרמב"ם גם באופן חלוקת ההלכות בדברי הרמב"ם: את חובת התשובה ביום הכפורים אין הוא מביא באותה הלכה שבה הוא עוסק במעלה של עשרת ימי תשובה, אלא בהלכה נפרדת –

ולפיכך, כאשר מדברים על עשרת הימים

(20*) וכן צ"ל עמ"שנ"ת במ"א (לקו"ש ח"ו ע' 127 ואילך). דמ"ש הרמב"ם, "עצמו של יום מכפר לשבים" היינו רק תנועה כללית ד"שב", ולא עשיית תשובה ממש. ע"ש. (21) ודוחק לומר שמ"ש הרמב"ם, "לפיכך חייבים .. לעשות תשובה" בא המשך ל"והוא קץ מחילה וסליחה" (דהיינו מה שעצמו של יוה"כ"פ מכפר). ובפרט שפשטות לשון הרמב"ם, "והוא קץ כו" (ולא "שהוא קץ כו") משמעו שהו"ע נוסף (ולא טעם אלפניו). ודוחק לפרש מפני שמתחיל, "יום הכפורים (היינו זמן כפרה) הוא זמן תשובה כו".

(22) וכן משמע ממ"ש במו"נ ח"ג רפמ"ג: ענין צום כפור .. שהוא נותן דעת התשובה .. יום תשובה ועבודה גמורה. ע"ש.

(23) שער ב' אות יד בסופו. ועד"ו כ' בשער ד' אות יז. – אלא שצ"ע שהרמב"ם לא הביא הפסוק דמכל חטאתיכם גו' (כמו שהביא בנוגע לעשרה ימים הכתוב, דרשו גו').

(24) אחרי (טו, ל) שתחלתו, "ביום הזה" – יוה"כ"פ.

שבין ראש השנה ליום הכפורים כעשרת ימי תשובה, הרי אדרבה: מפרידים את שבעת הימים שבין ראש השנה ליום הכפורים, המיוחדים לענין התשובה, כדלעיל, משום שחובת התשובה ביום הכפורים היא ענין בפני עצמו.

בסגנון אחר: עשרת ימי תשובה נבדלים ומתייחדים כימים של חזרה בתשובה משום שאז הקב"ה "בהמצאו .. בהיותו קרוב", מצב המשפיע על כך שהתשובה תהיה "יפה היא ביותר", כדלהלן סעיף ד', ובראש השנה ויום הכפורים מתבטא ה"קירוב" לקדוש-ברוך-הוא בענינים נעלים יותר מן התשובה – בראש השנה "תמליכוני עליכם", וביום הכפורים – "עצמו של יום מכפר". ואילו ביום הכפורים נוסף ענין מיוחד של חיוב תשובה כפשוטה.

ד. עשרת ימי תשובה, ויום הכפורים – זמן תשובה

הדברים יובנו לאחר הסבר לשון הרמב"ם שלעיל "יום הכפורים הוא זמן תשובה לכל...". שהרי, לכאורה, תמוה:

הרי זה עתה, בהלכה הקודמת, אמר הרמב"ם ש"אף-על-פי שהתשובה והצעקה יפה לעולם – בעשרה הימים... יפה ביותר...". וכפי שהוא מבאר, שכך גם לגבי יחיד, ומכך מובן שכל עשרת הימים הללו הם "זמן תשובה", כשם, "עשרת ימי תשובה"²⁵, וכיצד הוא אומר מיד לאחר מכן שדוקא, "יום הכפורים הוא זמן תשובה", שמכך ניתן להסיק שעשרה הימים אינם "זמן תשובה"!

ויש לומר, שההסבר לכך הוא:

תשובה היא מצות עשה שאין הזמן גרמא, מיד כשעוברים עבירה חלה על החוטא החובה לחזור בתשובה, (כדברי הרמב"ם ב"כותרת" של הלכות תשובה: "מצות עשה .. שישוב החוטא מחטאו"²⁶); החובה לשוב מן החטא

(25) ולהעיר מהגירסא ברמב"ם כאן (ראה ס' המדע – ירושלים, תשכ"ד). בעשרת ימי תשובה שבין כו".

(26) ראה בארוכה לקו"ש חלק לח נשא תשנ"ט מחדושים וביאורים בש"ס ח"א ס' יח (וש"ס) שמה מוכרח דגם התשובה עצמה היא מצוה (ולא רק היודיו).

* * *

בימינו אלה, שמאז כלה חמתו בביהמ"ק, ולאחרי "מעשינו ועבודתינו כל זמן משך הגלות"⁸, ולאחרי כל הגזירות והשמדות ר"ל ור"ל שסבלו בני באריכות וקושי הגלות האחרון, ובפרט גזירת השואה בדור האחרון, בודאי נעשה הצירוף והזיכוכך בשלימות, "די והותר" – נעשה הענין ד"סמך מלך בבל"⁹ אך ורק באופן של טוב הנראה והנגלה לעיני בשר, ובלשון חז"ל¹⁰ שהקב"ה אומר לישראל "בני אל תתייראו, כל מה שעשית¹¹ לא עשיתי אלא בשבילכם. . הגיע זמן גאולתכם!"

ובדורנו זה (ובפרט בשנה זו, "הי' תהא שנת נפלאות אראנו") צריכה להיות עיקר ההדגשה. . בהענין ד"סומך נופלים", לחזק ולעודד את רוחם של בני. . כולל ובמיוחד – החיזוק והעידוד ע"י האמונה בביאת המשיח ובטחון גמור ש"הנה זה (משיח צדקנו) בא"¹², וההוספה בהכנה לביאתו ע"י התשובה וקיום התומ"צ, ובלשון ההכרזה דכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו: "לאלתר לתשובה לאלתר לגאולה"¹³, "שובה ישראל עד ה' אלקיך, והכן עצמך ובני ביתך לקבל פני משיח צדקנו הבא בקרוב ממש"¹⁴.

(משיחות ש"פ ויחי (ועשרה בטבת יהפך לשמחה) תנש"א)

(8) תניא רפ"ז.

(9) יחזקאל כד, ב.

(10) יל"ש ישעי' רמז תצט.

(11) כולל גם הפעולה דמלך בבל שאינו אלא כגרון ביד החוצב בו.

(12) שה"ש ב, ה. וראה שהש"ר עה"פ (פ"ב, ח (ב)).

(13) אג"ק שלו ח"ה ס"ע שסא ואילך. שעז ואילך. תח ואילך. ועוד.

(14) "היום יום" – ט"ו טבת.

הוספה בשורת הגאולה

יא.

מצינו בגדעון ש"בימיו¹ היו ישראל בצרה והי' הקב"ה מבקש אדם שילמד עליהם זכות. . כיון שנמצא זכות בגדעון שלמד עליהם זכות, מיד נגלה אליו המלאך, שנאמר וירא אליו מלאך ה' ויאמר לו לך בכחך זה, בכח זכות שלמדת על בני", "אמר הקב"ה, יש בך כח ללמד סניגוריא על ישראל, בזכותך הם נגאלים"².

. . . הלימוד זכות בנוגע לקירוב וזירוז הגאולה – שכיון שכבר "כלו כל הקיצין"³, עוד בזמן הגמרא, ועאכו"כ לאחרי אריכות וקושי הגלות במשך יותר מאלף ותשע מאות שנה ועדיין לא בא . . . ובנוגע לתשובה («אין הדבר תלוי אלא בתשובה»⁴) – כבר עשו תשובה, שהרי אין לך אדם מישראל שלא הרהר תשובה (לא רק פעם אחת, אלא) כמה פעמים במשך ימי חייו, שעי"ז נעשה "בשעתא חדא וברגעא חדא"⁴ מרשע גמור צדיק גמור, כפס"ד הגמרא⁵ שהמקדש את האשה "על מנת שאני צדיק (גמור)⁶ אפילו רשע גמור מקודשת שמא הרהר תשובה" – הרי בודאי ובודאי שמשיח צדקנו צריך לבוא תיכף ומיד ממש, אשר, כדאי הוא לימוד זכות זה לגאול את ישראל, ובפרט שנוסף על הלימוד זכות, ה"ז גם פס"ד של כו"כ רבנים ומורייהוראה בישראל, וכיון שהתורה "לא בשמים היא"⁷, הרי, פס"ד זה בב"ד של מטה מחייב כביכול ומזכה גם את ב"ד של מעלה, וכן יקום!

- 1) תנחומא שופטים ד.
- 2) יל"ש שופטים רמז סב.
- 3) סנהדרין צז, ב.
- 4) זח"א קכט, סע"א.
- 5) קידושין מט, ב. רמב"ם הל' אישות פ"ח ה"ה. טושו"ע אה"ע סל"ח סל"א.
- 6) ע"פ גירסת האור זרוע סק"ב.
- 7) נצבים ל, יב. וראה ב"מ נט, ב.

לקוט

יום הכפורים

שיחות

המצב של "בהמצאו .. בהיותו קרוב" מתבטא ביום הכפורים בדבר הנעלה מן התשובה – בכך ש"עצמו של יום הכפורים מכפר", כדלעיל סעיף א'.

ה. תשובה – תמיד או ביום הכפורים

לפי זה ניתן להסביר את משמעות החובה "לעשות תשובה .. ביום הכפורים". שהרי, לכאורה, אין מובן:

אם עברו עבירה, חייבים בתשובה בכל זמן שהוא, ולא דוקא ביום הכפורים, ואם לא חטאו – האם ייתכן שמוטלת חובה לחזור בתשובה מצד יום הכפורים?

יש "אחרונים" המבארים, שההבדל הוא: החובה לחזור בתשובה באופן כללי אינה מוגבלת לזמן מסוים, ולפיכך כל חיי האדם, כשביכולתו לחזור בתשובה, עדיין לא ביטל את מצות העשה של תשובה, ורק אם מת בלא תשובה הרי זה ביטול מצות עשה³¹. ואילו ביום הכפורים קיימת מצות עשה לשוב ביום זה, ואם אין שבים ביום הכפורים, הרי בטל³² את מצות עשה זו³³.

אך מלשון הרמב"ם "יום הכפורים הוא זמן תשובה לכל ליחיד ולרבים... לפיכך חייבים הכל לעשות תשובה... ביום הכפורים", שהדגשה זו מביא הרמב"ם דוקא לגבי חובת התשובה של יום הכפורים, מובן, שיש תוספת בעצם חובת התשובה, שהיא חובה שונה מן התשובה של כל ימות השנה, אשר לפיכך "יום הכפורים הוא זמן תשובה לכל .. חייבים הכל לעשות תשובה".

ו. הגורם לתשובה: האדם או הזמן

יש לומר, שההסבר לכך הוא:

- 31) ע"ד (חיוב כרת) במצות מילה (רמב"ם הל' מילה פ"א ה"ב).
- 32) ראה חינוך – נעתק לעיל הערה 18.
- 33) ולאחרי יוה"כ עד יוה"כ"פ הבא – לכאורה דינו כמאחר תשלום קרבנותיו – בין רגל לרגל (ירושלמי ר"ה פ"א ה"א. וראה מפרשים שם. ר"ה ו, א"ב. תמורה יח, ב).

אינה קשורה לזמן מיוחד, אלא חלה בכל זמן אם חטאו.

וייחודם של עשרת הימים שבין ראש השנה ליום הכפורים בענין התשובה, אין משמעותו שבהם נוסף משהו לעצם חובת התשובה²⁷, אלא שהתשובה בימים אלו היא, כדיוק לשון הרמב"ם, "יפה ביותר ומתקבלת היא מיד": כיון שבעשרת הימים יש מצב של "בהמצאו .. בהיותו קרוב"²⁸, הרי אחת התוצאות מכך היא שהתשובה בימים אלו "היא יפה ביותר ומתקבלת היא מיד".

ויש לומר, שבמילים "יפה ביותר" רומז הרמב"ם גם לכך, שהתשובה בעשרת ימי תשובה היא יותר מתוך שמחה. וכך אומר הרמב"ם "אף-על-פי שהתשובה .. יפה לעולם" – שבכל השנה יכולה עבודת התשובה להיעשות מתוך שמחה²⁹, שהרי למרות שהתשובה כרוכה בחרטה מתוך מרירות וכדומה, הרי בכל זאת יש לשמוח על כך שהנפש "שבה אל בית אביה כנעוריה"³⁰,

אך בעשרת הימים התשובה "יפה ביותר". שהרי, הקדוש-ברוך-הוא "בהמצאו .. בהיותו קרוב", ולכן שמחים על ההתקרבות לקדוש-ברוך-הוא ביתר שאת וביתר עוז.

אבל החידוש של יום הכפורים הוא ש"יום הכפורים הוא זמן תשובה .. לפיכך חייבים .. לעשות תשובה ולהתוודות ביום הכפורים": הזמן של יום הכפורים מחייב תשובה. לא זו בלבד שמועד זה מאפשר תשובה ביתר קלות, ובדרגה גבוהה יותר וכדומה, אלא שזמן זה יוצר חובה של תשובה.

וענין זה של יום הכפורים אינו קשור דוקא בהיותו בעשרת הימים שבהם הקדוש-ברוך-הוא "בהמצאו .. בהיותו קרוב". ואדרבה:

- 27) ברמב"ם שם פ"ג ה"ג"ד שהאדם צריך לעשות תשובה בימים אלו מתמת הדין דר"ה כו'. אבל אי"ז חיוב נוסף של תשובה מצד עצמוה.
- 28) ישע"י נה, ו. מקומות שבהערה 2. רמב"ם כאן.
- 29) ואדרבה: אם בקיום כל מצוה צ"ל שמחה, עאכו"כ בתשובה שהיא למעלה מכל המצות (שלא כבכוחה לתקן הפגמים שעי" העדר קיום התומ"צ – ראה גם לקמן סעיף ח), כמדובר כמ"פ. ולהעיר מאגה"ת מהד"ק (ע' תקכה – בהוצאת קה"ת, תשמ"ב).
- 30) ל' התניא פל"א (מ, סע"א). וראה לעיל הערה 10.

בכל השנה, הגורם לחובת התשובה הוא מצדו של האדם עצמו, אשר חטא – הגברא. לכן לא ייתכן לומר על כך „חייבים הכל לעשות תשובה“, שהרי הדבר תלוי במצבו של האדם.

לעומת זאת, ביום הכפורים, הגורם לחובת התשובה הוא הזמן, ולכן חלה חובה זו על כולם – זהו „זמן תשובה לכל ליחיד ולרבים.. חייבים הכל לעשות תשובה“. כשהחובה חלה מפני הזמן, היא חלה על „הכל“ בלי הגבלה.

ואין לשאול: כיצד ניתן לחייב את „הכל“ לחזור בתשובה, והלא רק מי שחטא חייב בתשובה!

את זאת מבהיר הרמב"ם בדבריו מיד בתחלת ההלכה הבאה³⁴: „עבירות שהתוודה עליהם ביום הכפורים זה, חוזר ומתוודה עליהן ביום הכפורים אחר, אף-על-פי שהוא עומד בתשובתו, שנאמר³⁵ כי פשעי אני אדע וחטאתי נגדי תמיד“. וכיון ש„אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא“, יש תמיד מקום לתשובה לכל אחד, שהרי „וחטאתי נגדי תמיד“, למרות שכבר נתכפר (בדומה לענין של „חוזר ומתוודה עליהן“)³⁷.

[34] ה"ח.

[35] תהלים נא, ה.

[36] קהלת ז, כ.

[37] בבית אלקים (להמבי"ט) שער התשובה פ"ו (ד"ה עוד אפשר) ד, אפשר לומר כי לא הוכיח כאן כי אם הודי ולא התשובה כי אינו צריך לחזור ולשוב על מה שחטא מקודם כיון ששב מקודם אבל להעלותו על שפתיו בידו הוא צריך (והטעם –) להזיחו נזכר שלא ישוב עוד.

אבל ע"פ משנת כמ"פ (ראה לקו"ש (והידושים וביאורים) שבעה ע"פ 26. לקו"ש (המתורגם) ח"ז ע' 207) שבלבו (וראה רמב"ם הל' תשובה פ"ב ה"ב), מובן לכאורה, דכאשר מתוודים כפה צ"ל בשעת מעשה הרגש החרטה שבלב (ולמעשה ע"פ המבי"ט עצמו בקרית ספר (ריש הל' תשובה). התשובה והודי מוצה אחד היא שאין וידוי בלי תשובה*). – והרי אדה"ו מפרש הענין דוחטאתי נגדי

(* אבל י"ל שמספיק מה שכבר גמר בלבו בעבר (וזהו מה שאומר בשפתיו). ובפרט עמו"ש בבית אלקים שם רפ"ג בנוגע לידוי, שעי"י, שגומר בלבו כ"י ואומר דברים אלו פיו ובשפתיו אז יבוש ויכלם מלשוב עוד למה שחטא, שלכאורה ענין זה אפשר גם מבלי שיתעורר עתה ברגש של תשובה כ"י. וראה לקו"ש חכ"ז ע' 215. ואכ"מ.

וההבדל בין שתי חובות אלו של חזרה בתשובה הוא: כאשר הגורם לחובת התשובה הוא מצבו של האדם, הרי אם האדם לא חטא, או שכבר שב על חטאו, עוב את החטא, שזוהי „מצות התשובה מן התורה“³⁸, אין חלה עליו שוב החובה להתעורר בתשובה על חטא זה, אף-על-פי ש„וחטאתי נגדי תמיד“.

אך ביום הכפורים, שאז הזמן גורם לחובת התשובה, וחלה החובה על „הכל לעשות תשובה“ – הרי אז, אם היה לו אי-פעם בחייו משהו הטעון חזרה בתשובה³⁹, הרי הוא חייב בכך משום „וחטאתי נגדי תמיד“, ולכן „חייבים הכל לעשות תשובה“, כדלעיל.

ז. מעלת יום הכפורים מחייבת „תשובה עילאה יותר“

הדברים יומתקו לפי המבואר בתיאור⁴⁰ בענין „וחטאתי נגדי תמיד“, שלמרות ש„כבר עשה תשובה נכונה“, הרי כאשר יהודי מתעלה לדרגה גבוהה יותר בעבודת ה', נדרשת ממנו „תשובה עילאה יותר“.

וכך בעניננו: ביום הכפורים כל יהודי מתעלה עקב מעלת היום וכו', ולכן, גם ענינים שעליהם כבר שב ב„תשובה נכונה“, טעונים ביום הכפורים תשובה נעלית יותר.

כלומר: לאחר התעלות היהודי ביום

תמיד לענין תשובה, כדלקמן סעיף ז. וראה שעי"י תשובה לר"י בסופו.

ומה שלא הוכיח הרמב"ם, „תשובה“ – י"ל כי נכלל במה שממשיך שם, „שהוא עומד בתשובתו“. ואכ"מ.

[38] אגה"ת פ"א (צא, רע"א). וראה לקו"ש (המתורגם) ח"ז ע' 210.

[39] יתרה מזה נלפענ"ד (והנפק"מ להלכה): א) המקדש אשה תיכף להתחלת חיובו במצות (ומציאות עבירות בחייו) ע"מ שהוא בעל תשובה* – אינה מקודשת, ב) אעפ"כ שייך אצלו „זמן תשובה“ ע"ד שיש אצלו „זמן זרע וקציר“ אף שאין לו שדה, ג) אם נדר ע"מ „שאעשה דבר פלוני בזמן תשובה“ ועשה ביוה"כ – מחוייב לקיים נדרו.

[40] פכ"ש (לו, ב).

(* ברמ"א (ושו"ע אדה"ו) אור"ח סו"ס שמוג דאם עבר עבירות בקטנותו, טוב לו שיקבל ע"ע איזה דבר לתשובה ולכפרה“. אבל כאן שנו"פ דין „אין צריך לתשובה“ (ומ"א ואדה"ו שם), אינו בגדר „בעל תשובה“.

הכפורים, נדרשת תשובה גם על ענינים אשר לפני יום הכפורים, בהיותו בדרגה נמוכה יותר בעבודת ה', לא נחשבו כחטאים, ביחס לדרגה ההיא⁴¹. כידוע⁴² ההסבר על כך שאומרים בברכת סלח לנו „בתפלת“⁴³ שמונה עשרה .. ולא קודם התפלה“.

ח. זמן לדברים שמעל הזמן

ההסבר לפי פנימיות הענינים לכך שדוקא יום הכפורים הוא „זמן תשובה“ הוא:

תשובה נעלית ממגבלות הזמן, הרהר תשובה ברגע אחד*⁴³ – נעשה צדיק גמור⁴⁴, ולכן תשובה ברגעא חדא מכסה את כל הפגמים שנפגמו במשך זמן רב. כח התשובה נובע מהיותו קשור אל הקדוש-ברוך-הוא בעצמו, כדברי חז"ל⁴⁵, שדוקא הקדוש-ברוך-הוא אמר „יעשה תשובה ויתכפר לו“.

וכן אצל האדם קשורה התעוררות התשובה

[41] להעיר מדה החלצו תרנ"ט (סה"מ תרנ"ט ע' סד), ועוד – בטעם שגם צדיק גמור אומר הודים דעשי"ת, „מפני שלפי אמיתות גדולתו ורוממותו גם העבודה האמיתית לחטא יחשב כו“.

[42] ראה תו"א וראא נה, ד. מג"א צה, סע"ג. תשא בהוספות קיא, סע"ג ואילך. ועוד.

[43] ל' התו"א וראא שם.

[43*] זח"א קכט, סע"א.

[44] קדושי מט, ב (כגירסת האור זרוע ס' קיב). אלא שמפני דספק אם הרהר ה"ו ספק קידושין (תוס' ר"י הזקן ורא"ש שם. טוש"ע אה"ע סל"ח סל"ב).

[45] ירושלמי מכות פ"ב ה"ו. פסיקתא דר"ב פ' שובה. יל"ש תהלים מזמור כה.

ליבות

כ"ק אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח

ויה"ר שעי"י קיום הוראת

כ"ק אדמו"ר מלך המשיח (בשיחת ב' ניסן ה'תשמ"ח)

להכריז יחי' יקויים הבטחתו הק',

שההכרזה תפעל 'ביאת דוד מלכא משיחא'

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד

לעצם נשמתו, שהיא תמיד שלמה⁴⁶, ולכן ניתן הכח משם לתקן כל פגם בהארץ והתפשטות הנשמה.

וביום הכפורים נוסף על כך: כל האמור לעיל נמשך בגלוי מצד עצמו אל תוך הזמן – „זמן תשובה“. יום הכפורים מביא לידי כך שישראל הם כמלאכים⁴⁷, מעל לעולם. וזה בא לידי ביטוי בזמן של יום הכפורים, הנקרא בתורה⁴⁸ „אחת בשנה“, אשר: (א) המשמעות של „אחת“ היא „יחידה“, כמבואר בתוספות⁴⁹. (ב) „יום אחד“ הוא מושג בזמן עצמו, המצביע על דרגה שמעל למגבלה והתחלפות. כפי שמבואר ב„תורה אור“⁵⁰, שהטעם לכך ששבועות חל יום אחד, הוא משום ששבועות הוא „זמן קבלת התורה .. שהוא בבחינת יחידה שלמעלה מהתחלפות“.

עצם הזמן של יום הכפורים הוא „כלי“ לענין התשובה שמעל לזמן⁵¹ – „יום הכפורים הוא זמן תשובה“.

(משיחות ש"פ האזינו, ו' תשרי תשכ"ז)

[46] ראה רמב"ם הל' גירושין ספ"ב, תניא ספכ"ד. ובכ"מ.

[47] טאו"ח סתר"ו (מפדר"א פמ"ו). שם סתרי"ט (ואדה"ו שם ס"ט) – מדבר'ר פ"ב, לו. רמ"א ושו"ע אדה"ו שם סו"ט תרי.

[48] ס"פ תצוה. אחרי טז, ל.

[49] ד"ה עד אחת – מנחות יח, א. וראה תו"א שבעה עה הבאה.

[50] בהוספות יתרו – קט, סע"ד ואילך.

[51] להעיר מצפע"ו מהד"ת (עא, ד) בנוגע לצום ידוהכ"פ שהוא „לא בגדר מספר .. עצם היום“. ע"ש.